

Виховний компонент змісту Нової української школи

*Галина Вороніна, доцент
кафедри виховання й розвитку особистості
Харківської академії неперервної освіти,
кандидат педагогічних наук*

Зрушення парадигми освіти із соціометричної до антропоцентричної, процеси, пов'язані з реформуванням національної освіти й побудовані на концептуальних засадах Нової української школи, повномасштабне вторгнення РФ актуалізували питання переосмислення змісту освітнього процесу української школи та діяльності педагога. Прийняття й освоєння гуманістичного змісту виховання є важливим ціннісним компонентом взаємодії та співпраці дорослих і дітей та ознакою особистісно-професійного розвитку педагога як вихователя НУШ, спроможного здійснити соціально-педагогічну підтримку особистості, захистити дитину в умовах війни.

Ключові слова: антропоцентрична парадигма освіти, гуманістичний зміст виховання, ціннісні орієнтири, соціально-професійна роль учителя, розвиток соціальних компетентностей.

Процеси, пов'язані з реформуванням національної освіти та побудовані на концептуальних засадах Нової української школи, спрямовані насамперед на перетворення української школи на важіль соціальної рівності та згуртованості, економічного розвитку й конкурентоспроможності України [6, с. 5]. Повномасштабне вторгнення РФ спричинило низку гострих проблем у сферах освіти, науки та інновацій. Разом з тим, війна відкрила нове вікно можливостей не тільки для інтеграції України в Європейський Союз, але й стала поштовхом глибокого переосмислення змісту освітнього процесу української школи та діяльності педагога, зокрема [7, с.17].

Усвідомлення негативних наслідків освітніх втрат на тлі війни як травматичної події для України та українців є важливим чинником створення в закладі освіти умов для розкриття особистісного потенціалу учнів і учениць, їх саморозвитку відповідно до уподобань та здібностей, сприяння ціннісно-смысловому життєвому самовизначенню, вольовому загартуванню, соціальній активності, просоціальній самореалізації та досягненню життєвого успіху. розуміння того, що в надзвичайних ситуаціях освіта є одним із головних факторів психічного й фізичного захисту дітей. Педагогічні колективи мають працювати над створенням для школярства безпечного та стабільного середовища, допомагати відновлювати відчуття впевненості, гідності та надії, забезпечуючи як безперервність навчання, так і соціально-емоційну підтримку. [4]. З оглядом на це педагоги мають бути свідомі того, що засадничим стовпом освіти майбутнього є виховання, що ґрунтується на цінностях.

Цінності закладу освіти науковці та практики розглядають як загальні переконання в тому, що досягти мети якості надання освітніх послуг можливо

тільки за умов дотримання суспільних норм моралі та етики професійної діяльності [2].

Учені зазначають, що кризові явища ХХ століття довели, що в складних і суперечливих умовах саме людина ставала «мірилом усіх речей, вищою незаперечною цінністю, «альфою і омегою» суспільного прогресу, його метою, смыслом, рушійною силою і кінцевим результатом». Саме це викликало зрушення парадигми освіти: із соціоцентричної (передбачає формування людини відповідно до визначених потреб та інтересів суспільства) до антропоцентричної (визнає розвиток людини заради самої себе й лише опосередковано – для суспільства).

І. Зязюн пояснює, що на відміну від попередньої орієнтації на уніфіковану соціалізацію особистості, яка нівелювала її індивідуальність, відбувається переміщення уваги на *внутрішній духовний світ і самобутні особливості* людини. Гуманізація освіти означає максимальне врахування можливостей та інтересів кожної особистості, її вікових та індивідуальних особливостей, життєвого досвіду. За висловом ученого, «на перший план виходить сама людина як потенціальний творець і перетворювач культури, а не педагогічно інтерпретована культура для опанування її змісту людьми. В учінні центр уваги поступово переноситься із суб'єкт-об'єктних відношень між учителем і учнем на діалогові суб'єкт-суб'єктні, базовані не лише на інтелектуалізмі, а й на емоційно-почуттєво-вольових чинниках» [3, с. 23].

На відміну від педагогічного авторитаризму й диктатури, за яких дитина розглядається як об'єкт впливу, який «слухняно опановує те, що дає їй педагог, механічно й беззастережно виконує всі його вимоги», а вчитель «спрямовує й контролює кожен крок учня, нав'язує йому свої цілі, активно використовує заохочення і покарання», гуманістична педагогіка орієнтована на дитиноцентристську модель освіти, за якої «особистість стає центром "педагогічного всесвіту", навколо якого рухаються освітньо-виховні засоби» [3]. При цьому педагогічне керівництво здійснюється не прямо, а опосередковано, шляхом створення необхідних умов *для розвитку вільної особистості*.

На думку В. Кременя, перехід до нової парадигми розвитку, коли не технології, не економіка, а людина в її новій якості стане метою й смыслом прогресу. Так виникає і стверджується людиноцентризм – нова стратегія поступу суспільства, в основі якої – не накопичення матеріальних благ і цінностей, а орієнтація на цінності духовні, на знання, культуру, науку, без яких життя втрачає сенс і перспективу» [5].

Для сучасного педагога важливим є, насамперед, прийняття й освоєння гуманістичного змісту виховання, що розуміється не як односпрямована передача досвіду й оціночних суджень від старшого покоління до молодшого, а як взаємодія й співпраця дорослих і дітей в сфері їхнього спільного буття; освоєння нових форм, засобів, прийомів виховання й пошук індивідуальних способів їх застосування.

Треба зазначити, що в гуманістичній педагогіці саме цінності визначають цілі, а не навпаки. Це означає, що недостатньо, аби педагог виконував свої професійні функції, учитель має виконувати соціально-професійну роль, що спирається на ціннісні орієнтири мети базової середньої освіти, зазначеної в Державному стандарті базової середньої освіти, зокрема [8]:

- поважати особистість учня та визнавати пріоритет його інтересів, досвіду, власного вибору, прагнень, ставлення у визначенні мети та

організації освітнього процесу, підтримувати пізнавальний інтерес та наполегливість;

- забезпечувати рівний доступ кожного учня до освіти без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;
- дотримуватися принципів академічної доброчесності у взаємодії учасників освітнього процесу та організації всіх видів навчальної діяльності;
- сприяти становленню вільної особистості учня, підтримувати його самостійність, підприємливість та ініціативність, розвивати критичне мислення;
- формувати культуру здорового способу життя учня, створювати умови для забезпечення його гармонійного фізичного та психічного розвитку, добробуту;
- створювати освітнє середовище, у якому забезпечено атмосферу довіри без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу;
- утверджувати людську гідність, чесність, милосердя, доброту, справедливість, співпереживання, взаємоповагу й взаємодопомогу, повагу до прав і свобод людини, здатність до конструктивної взаємодії учнів між собою та з дорослими;
- формувати в учнів активну громадянську позицію, патріотизм, повагу до культурних цінностей українського народу, його історико-культурних надбань і традицій, державної мови;
- плекати в учнів любов до рідного краю, відповідальне ставлення до довкілля.

Зауважимо, в умовах війни та післявоєнного відновлення освітній процес сучасної школи потребує нагального розв'язання проблеми компенсації освітніх втрат як вкладу в наше майбутнє, певне стратегічне мислення наперед для процвітання України. Поки триває війна, ми не завжди можемо відновлювати підприємства, але ми можемо компенсувати освітні втрати, щоб зменшити падіння економіки в наступні роки. За рекомендаціями ЮНЕСКО, стратегії відновлення підпорядковуються виконання таких завдань [9] :

- оцінка освітніх потреб;
- коригування педагогічних методів;
- визначення пріоритетів, підготовка вчителів та надання їм підтримки;
- акцент на соціально-емоційні аспекти навчання.

Отже, особливої актуальності сьогодні набувають питання особистісно-професійного розвитку педагога як вихователя Нової української школи, спроможного здійснити соціально-педагогічну підтримку особистості, захистити дитину в умовах війни.

З метою розвитку компетентності педагогічного партнерства, предметно-методичної компетентності педагогів як вихователів НУШ, підвищення ефективності організації та здійснення виховного процесу в закладах освіти в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови в Харківській академії неперервної освіти розроблено регіональний проєкт підвищення якості освіти «Освітній технопарк Харківщини – 2030» ХАБ «Моя країна – Україна», у межах якого здійснюється низка навчально-методичних заходів із підвищення

кваліфікації педагогічних працівників, наприклад: методичний кластер «Формування ціннісної сфери школяра: інноваційність, комунікативність, взаємодія»; тематичні спецкурси: «Тренінг як ефективна форма патріотичного виховання», «Психоемоційні ресурси вчителя під час війни: педагогічний аспект», «Педагогіка партнерства та академічна доброчесність: взаємозв'язок у НУШ», «Долаємо освітні втрати разом», «Сучасний погляд на національно-патріотичне виховання», «Нова українська школа: педагогічна культура батьків», «Безпечне цифрове середовище як запобіжник агресивним молодіжним субкультурам» тощо.

Самоосвіта, організаційно-методична підтримка з боку фахівців Академії уможливають опанування основ гуманістично спрямованого розвивального виховання як спільного (вихователя й вихованця) вирішення задачі на здобуття останнім сенсу певної духовної цінності, педагогічних технологій особистісного розвитку в сучасних реаліях.

Українські психологи наголошують, що українським дітям потрібен реабілітаційний рік, націлений на компенсацію психотравм, освітніх втрат, закріплення, структурування отриманих знань та вмінь, розвиток соціальних компетентностей (спілкування, взаємодії, уміння домовлятися тощо). У зв'язку з цим особливої уваги педагогів потребує добір навчальних матеріалів і стратегій роботи на уроках, зокрема фахівці Державної служби якості освіти радять [1]:

- застосовувати чутливий підхід до вибору текстів для читання, тем для обговорення через різний і часто травматичний досвід, який можуть мати діти (обстріли, втрата рідних, загибель батьків, батько на війні): тексти, відеоматеріали, ілюстрації, презентації про родину, рідний дім можуть дуже болісно сприйматися;
- уникати надмірної деталізації та опису подій війни, жорстокості ворогів, убивств, розстрілів, коли вчитель проводить бесіди з дітьми про війну або просто відповідає на дитячі запитання щодо війни;
- ретельно продумувати та за необхідності вносити зміни до стратегій щодо управління/взаємодії з класом із огляду на те, що діти зазнали психотравмивних дій і можуть бути чутливими до зовнішніх подразників (грюкіт, стукіт), емоційно відстороненими, з апатією, хронічною втомою, мати ризик саморуйнівної поведінки тощо;
- уникати голосних окриків, створення шумових ефектів (грюкання дверима, хлопання долонею по столу, різкі сигнали за допомогою будь-яких приладів тощо);
- адаптувати правила поведінки для учнів під час онлайн-уроків, наприклад, обговорити умови, коли камера може бути вимкненою, ситуації, коли можна писати в приватні повідомлення вчителю, а не в загальному чаті класу, тощо;
- передбачити створення ситуацій та умов для неформального спілкування учнів поза уроками задля встановлення більш тісних комунікаційних контактів між учнями;
- створювати умови для комунікації учнів у групах під час синхронного й асинхронного навчання, використовуючи інструменти об'єднання в окремі кімнати, надаючи завдання для виконання в групах тощо.

Таким чином, питання особистісно-професійного розвитку педагога як вихователя Нової української школи є дуже актуальним. Школа як територія

дитинства реалізує потреби кожної дитини у взаємодії з іншими дітьми та дорослими, формує моделі поведінки, сприяє становленню й самореалізації кожної особистості.

Список використаних джерел

1. Безпечне освітнє середовище: нові виміри безпеки. URL: <https://sqe.gov.ua/bezpechne-osvitnie-seredovishhe-novi-vim/>
2. Зварич Г. Ціннісні орієнтири середньої освіти та методичні аспекти вдосконалення освітнього процесу. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/25877/1/Zvarych.pdf>
3. Зязюн І. А. Структурні компоненти свободи особистості в умовах динаміки її освіченості та вихованості. Теоретичні та методичні засади розвитку педагогічної освіти: педагогічна майстерність, творчість, технології / за ред. Н. Г. Ничкало. Харків: НТУ «ХПІ», 2007. – С. 23.
4. Коли світ на межі змін: teaching english in wartime. Матеріали тренінгу. URL: <http://globaloffice.org.ua/wp-content/uploads/2023/02/Koli-svit-na-mezhi-zmin-teaching-english-in-wartime.pdf>
5. Конверський А. КНУ імені Тараса Шевченка – 185: URL: <http://www.golos.com.ua/article/315505>
6. Концепція «Нова українська школа». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf>
7. Освіта і наука (проект станом на 03.08.2022). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/gromadske-obgovorennya/2022/08/19/HO.projekt.Planu.vidnovl.Osv.i.nauky-19.08.2022.pdf>
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 вересня 2020 р. № 898 «Про деякі питання державних стандартів повної загальної середньої освіти». URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-deyaki-pitannya-derzhavnih-standartiv-povnoyi-zagalnoyi-serednoyi-osviti-i300920-898>
9. Як освітні втрати вплинуть на економіку України. URL: <https://eo.gov.ua/yak-osvitni-vtraty-vplynut-na-ekonomiku-ukrainy/2022/06/10/>

Взаємодія закладу освіти з сім'єю в системі професійної орієнтації учнів

Алла Остапенко,
кандидат педагогічних наук, проректор
з науково-методичної роботи
Харківської академії неперервної освіти

У статті акцентовано увагу на розв'язанні завдань із професійної орієнтації здобувачів освіти Нової української школи, що окреслені чинними нормативними документами, на необхідності побудови ефективної системи роботи в закладі освіти, розвитку професійних компетентностей керівників і педагогічних працівників із цього питання. З'ясовано сутність поняття «педагогічна взаємодія» в контексті означеної теми, зокрема особливості партнерської взаємодії з батьками учнів на різних етапах їх професійної орієнтації. Розглянуто ціннісне ставлення до праці як складової змісту виховної роботи.

Ключові слова: професійна орієнтація, педагогічна взаємодія, ціннісне ставлення до праці, партнерська взаємодія з батьками, компетентнісний підхід, трудове виховання, інформаційні технології, педагогіка партнерства.

В умовах зростаючої глобалізації та викликів, пов'язаних із реальністю, яка швидко змінюється, освіта, як ніколи, вимагає свідомих і цілеспрямованих дій із метою озброєння молодшої людини не тільки знаннями, а й формування розвиненої, гнучкої особистості, що дозволяє їй швидко адаптуватися. У цих умовах постає